

Äitien luottamuksen rakentuminen kasvattajiin varhaiskasvatuksen aloituksessa

Niina Rutanen^a & Kati Laaksonen^b

^aJyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos, vastaava kirjoittaja, s-posti: niina.a.rutanen@jyu.fi

^bJyväskylän kaupunki, varhaiskasvatus

TIIVISTELMÄ: Vanhempien ja kasvattajien kasvatusyhteistyön sujuvuus heijastuu siihen, millaiseksi varhaiskasvatuksen aloitus muodostuu lapsen kokemuksena. Parhaimmillaan yhteistyön alkuvaihe tukee luottamuksen rakentumista vanhempien ja kasvattajien välille. Tässä artikkelissa kiinnostus kohdistuu luottamuksen rakentumisen prosessiin äitien näkökulmasta. Tarkastelemme miten luottamus kasvattajiin varhaiskasvatuksen instituutiossa rakentuu äitien puheessa heidän pohtiessaan lapsensa ensi kuukausia varhaiskasvatuksessa. Teoriasidonnaisen sisällönanalyysin tuella tutkimme, onko puheesta löydettävissä Rempelin, Holmesin ja Zannanin (1985) kuvaamia luottamuksen rakentumisen tasoja. Aineistona ovat viiden noin 1,5-vuotiaan lapsen äidin haastattelut. Haastattelujen ajankohtana lapset olivat olleet noin neljä kuukautta päiväkodissa, ja haastatteluissa esitettiin äideille myös videomateriaalia päiväkodista. Äitien puheesta löytyi kaksi luottamuksen syvenemiseen liittyvää tasoa: 1) Kasvattajien toiminnan ennustettavuus ('ennustettavuus', emt.) sekä 2) Kohti varmuutta: kasvattajien henkilökohtaisten ominaisuuksien arvostus ja suhteiden syveneminen lapseen ja äitiin ('varmuus', emt.). Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin mukaista 'uskon' tasoa ei haastattelupuheesta tunnistettu.

Asiasanat: luottamuksen rakentuminen, kasvatusyhteistyö, varhaiskasvatuksen aloitus, alle kolmivuotiaat varhaiskasvatuksessa

ABSTRACT: Educational partnership between parents and teachers in early childhood education and care (ECEC) is closely connected to children's experiences during their first transition from home to ECEC. This transition is a starting point for educational partnership and supports building of trust between the diverse participants. In this article, we are interested in the process of building trust from the mothers' perspectives. We will analyse from mothers talk how their trust to educators in ECEC institution builds while they are talking about their child's first months in ECEC. The theoretical framework for the analysis is based on Rempel's, Holmes' and Zannan's (1985) model for the development of trust. We will use the model to explore

whether the dimensions of trust described in the model are present in the mothers' talk. The data consists of five semi-structured interviews with mothers whose children were under 1,5-years-old when they started attending ECEC. At the time of the interviews, children had been attending ECEC for about four months. During the interviews, video clips from the ECEC setting were shown to mothers to promote reflections and commentaries. The mothers' talk included two dimensions linked to the development of trust: 1) predictability linked to teacher's behaviour ('predictability', *ibid.*) and 2) towards dependability: valuing of personal characteristics of the teachers, and closer personal relationships to child and mother ('dependability', *ibid.*). The dimension of 'faith', following Rempel, Holmes and Zannan (1985), was not identifiable from the interview data.

Keywords: *building of trust, educational partnership, transition from home care to ECEC, under-three-year-olds in ECEC*

Johdanto

Päiväkodin aloitus ja lapsen siirtyminen kodin ulkopuolelle varhaiskasvatukseen ovat merkittäviä tapahtumia niin lapselle kuin koko perheelle (Dalli, White, Rockel, & Duhn, 2011; Datler, Ereky-Steens, Hover-Reisner, & Malmberg, 2012; Dunlop & Fabian, 2006). Tässä artikkelissa käsittelemme äitien luottamusta kasvattajiin tässä siirtymätilanteessa. Varhaiskasvatuksen aloituksessa kohtaavat lapselle jo tuttu kotiympäristö ja uutena varhaiskasvatuksen institutionaalinen ympäristö, päiväkotiki, uusine toimintatapoineen ja arvoineen. Se, miten lapselle merkitykselliset aikuiset ovat vuorovaikutuksessa ja kommunikoiivat keskenään, vaikuttaa siihen, miten lapsen siirtymä näistä päivittäisistä kasvu- ja toimintaympäristöistä toiseen sujuu (Brooker, 2008; Datler ym., 2012).

Luottamuksen on osoitettu olevan tärkeä tekijä vanhempien ja kasvattajien yhteistyön rakentumisessa ja toimivuudessa koulun ja varhaiskasvatuksen kontekstissa (mm. Adams & Christenson, 2000; Dunst, Trivette, & Johanson, 1994; Keen, 2007; Keyes, 2002; Kikas ym., 2011; Lerkkanen, Kikas, Pakarinen, Poikonen, & Nurmi, 2013; Poikonen & Lehtipää, 2009; Rautamies, Vähäsantanen, Poikonen, & Laakso, 2019). Positiiviset kokemukset kasvatusyhteistyöstä ja vanhempien luottamus kasvattajiin edistävät myös vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksessa (Rautamies, Laakso, & Poikonen, 2011) sekä yhteistyötä koulun kanssa (Tschannen-Moran, 2001). Koska luottamus on keskeistä kasvattajien ja vanhempien yhteistyössä, tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti luottamuksen rakentumiseen yhteistyön alkuvaiheessa eli varhaiskasvatuksen aloituksessa.

Varhaiskasvatuksen siirtymiä eri näkökulmista käsittelevissä tutkimuksissa on osoitettu, että varhaiskasvatuksen aloitus on usein monella tavalla sensitiivinen ja kuormittavakin prosessi perheille ja lapsille (Datler ym., 2012; Dunlop & Fabian, 2006).

Varhaiskasvatuksen aloituksen tilanteessa vanhemmat saattavat kokea vahvasti ristiriitaisiakin tunteita. Jännitykseen ja iloon uudesta vaiheesta voi liittyä huoli lapsen pärjäämisestä sekä haikeus kotonaoloajan ja vauva-arjen päättymisestä (White ym., 2020). Suomessa varhaiskasvatuksen aloitusvaihetta on kuitenkin tutkittu vielä suhteellisen vähän verrattuna esimerkiksi koulun aloitukseen (vrt. Karikoski & Tiilikka, 2017; Karila, Lipponen, & Pyhältö, 2013).

Tässä artikkelissa käsitellään luottamusta kasvatusyhteistyösuhteen yhden osapuolen eli äitien näkökulmasta. Artikkelissa tarkastelemme, miten luottamus kasvattajiin varhaiskasvatuksen instituutiosta rakentuu äitien puheessa, heidän pohtiessaan lapsensa ensi kuukausia varhaiskasvatuksessa. Sovellamme teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä Rempelin, Holmesin ja Zannanin (1985) mallia, jossa avataan luottamuksen rakentumisen tasoja. Tarkastelemme analyysissä, ovatko mallin mukaiset kolme tasoa, ennustettavuus, varmuus ja usko, löydettävissä äitien puheesta. Malli tarkentaa, mitä vanhemman ja kasvattajan välisellä luottamuksella tässä tarkoitetaan ja miten luottamuksen ymmärretään rakentuvan suhteissa. Vaikka malli perustuu luottamuksen tutkimiseen läheisissä suhteissa, kuten parisuhteissa, mallia on sovellettu aikaisemminkin muun muassa koulukontekstissa opettajan ja vanhemman välisen luottamuksen tutkimiseen (esim. Adams & Christenson, 2000; Lerkkanen ym., 2013). Mallissa on myös rajoituksensa, joita pohdimme artikkelin lopussa.

Luottamus sosiaalisissa suhteissa

Luottamusta on tutkittu eri konteksteissa ja eri tieteenaloilla, psykologian, sosiaalipsykologian ja kasvatustieteen lisäksi myös muun muassa sosiologiassa ja filosofiassa (Ilmonen, 2005; Kotkavirta, 2000; Mäkelä & Ruokonen, 2005). Luottamuksen käsite voidaan liittää yhteiskuntien, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaan sekä sosiaaliin suhteisiin (Ilmonen, 2005; Seppälä, Olakivi, & Pirttilä-Backman, 2012). Osa luottamusta koskevaa kirjallisuutta tarkastelee luottamusta organisaatioiden ominaisuutena ja tasolla. Luottamuksen on osoitettu muun muassa tehostavan toimintaa ja tuottavuutta erilaisissa organisaatioissa (ks. esim. Adams, Forsyth, & Mitchell, 2009; Bryk & Schneider, 2002; Fukuyama, 1995). Luottamusta voidaan tarkastella myös erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yksilöiden välisten suhteiden tasolla (ks. esim. Govier, 1997; Ilmonen, 2005; Tschannen-Moran, 2001) tai yksilön sisäisenä psyykkisenä tai käyttäytymisen tason ilmiönä (katsaus ks. Seppälä ym., 2012).

Tässä tutkimuksessa rajaamme tarkastelun luottamukseen suhteissa ja suhteiden tason ilmiönä ('interpersonal trust') (Govier, 1997; Hoy & Tschannen-Moran, 1999; Rempel ym., 1985; Tschannen-Moran, 2001), ja käytämme tukena erityisesti Rempelin ja kollegoiden

(1985) teoriaa luottamuksesta. Rempelin ja kollegoiden (1985) teoriassa keskeistä on, että luottamus rakentuu vuorovaikutuksessa saatujen kokemusten ja toista osapuolta koskevien havaintojen kautta. Toiseen osapuoleen liitetään tiettyjä olettamuksia siitä, että hän on luottamuksen arvoinen, hän vastaa odotuksiin ja pitää lupauksensa. Vuorovaikutus ja kokemukset suhteessa vahvistavat ja lisäävät tunnetta, johon liittyy varmuus toisen osapuolen osoittamasta huolenpidosta (emt.). Suhteeseen liittyy positiivisia odotuksia ja odotus positiivisista lopputuloksista, kuten huolenpidosta (Rempel ym., 1985) tai esimerkiksi vanhempi-kasvattaja yhteistyössä lasten kannalta positiivisista lopputuloksista (Adams & Christenson, 2000).

Luottamuksen tunne onkin keskeistä nimenomaan tilanteissa, joissa esiintyy erilaista riippuvuutta toisen osapuolen toiminnasta (Hoy & Tschannen-Moran, 1999; Rempel ym., 1985). Näissä tilanteissa, joihin sisältyy myös riski petetyksi tulemisesta, luottamus vähentää epävarmuutta ja huolta (Rempel ym., 1985). Luottamus on uskaltautumista olla suhteessa haavoittuvainen perustuen siihen olettamukseen, että toinen on hyväntahtoinen, avoin, rehellinen, varma/luotettava (reliable) ja pätevä (Hoy & Tschannen-Moran, 1999). Samalla kun otamme riskin ja asetumme suhteeseen, jossa olemme riippuvaisia toisesta, oletamme etteivät toiset halua meitä vahingoittaa (Govier, 1997). Mitä suurempi arvo luotetulla asialla on, sitä enemmän tilanne sisältää riskejä, ja sitä haavoittuvaisempia ihmiset ovat. Ihmiset kaipaavat sen vuoksi mitä tahansa takeita (esim. tietoa tai hyviä neuvoja), jotka tekevät riskin sietämisen helpommaksi (Ilmonen, 2005).

Luottamuksen rakentumisen tasot

Luottamuksen prosessimaisuutta ja rakentumista on kuvattu kirjallisuudessa erilaisilla malleilla, jotka käsittelevät luottamuksen tasoja sekä sen määrällistä ja laadullista syventymistä (esim. Dietz & der Hartog, 2006; Lewicki & Bunker, 1996; Rempel ym., 1985). Esimerkiksi Dietzin ja der Hartogin (2006) sekä Lewickin ja Bunkerin (1996) malleja yhdistää näkemys luottamuksen syvenemisestä laskelmoinnista tietoon perustuvan luottamuksen kautta kohti samaistumiseen perustuvaa luottamusta.

Tässä tutkimuksessa sovellamme edellä mainittuja malleja jossain määrin vastaavaa, koulukontekstissa käytettyä (Adams & Christenson, 2000; Lerkkanen ym., 2013) Rempelin ja kollegoiden (1985) mallia, jossa luottamuksen rakentumisessa on löydettävissä kolme tasoa: *ennustettavuus (predictability)*, *varmuus (dependability)* ja *usko (faith)*. Nämä luottamuksen tasot liittyvät ajallisuuteen ja luottamuksen prosessinomaiseen syvenemiseen suhteen syventyessä. *Ennustettavuus* luottamuksen rakentumisessa tarkoittaa sitä, että toinen osapuoli käyttäytyy ja toimii toistuvasti,

ennustettavasti ja tutusti, niin kuin tilanteessa on tapana, vastaten hänelle asetettuihin odotuksiin (Rempel ym., 1985). Luottamuksen tunne vahvistuu toisen osapuolen käyttäytymisen ja toiminnan tarkkailusta, kun suhteessa oleville kertyy positiivisia kokemuksia toisistaan (Adams & Christenson, 2000; Adams ym., 2009). Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin mukaan suhteen edistyessä kohti *varmuutta* luottamus liittyy alkuvaiheita enemmän henkilökohtaisiin piirteisiin ja ominaisuuksiin. Tällöin henkilö on jo käyttäytymisellään antanut toisen osapuolen ymmärtää olevansa ennustettava ja sitä kautta luotettava. Käyttäytymisen havainnoinnista on siirrytty pohtimaan motiiveja käyttäytymisen takana ja henkilökohtaisia piirteitä. Henkilö itse on alkanut vaikuttaa luotettavalta (Rempel ym., 1985).

Rempelin ja kollegoiden (1985) luottamuksen rakentumista läheisissä suhteissa kuvaava malli sisältää myös kolmannen tason, eli *uskon*. Tätä luonnehtii usko siihen, että toinen haluaa aidosti henkilön parasta ja on myös herkkä toisen tarpeille. Tämä ei enää perustu välittömiin kokemuksiin tai suoriin todisteisiin, vaan on tilanteista riippumatonta uskoa. Luottamukseen liittyy tällöin vahvasti kokemus emotionaalisesta turvallisuudesta ja mukana on välittämistä ja jopa rakkauden tunteita (Adams & Christenson, 2000; Lerkkanen ym., 2013; Rempel ym., 1985).

Rempelin ja kollegoiden (1985) mallissa on siis oleellista luottamuksen tasojen syveneminen. Luottamus rakentuu vuorovaikutustilanteissa, joiden perusteella pyritään ennustamaan toisen osapuolen käyttäytymistä ja reaktioita myös tulevaisuudessa.

Luottamus kasvattajiin varhaiskasvatuksen aloituksessa

Edellä on kuvattu luottamusta pääasiassa henkilöiden välisenä prosessimaisena ja ajallisena ilmiönä. Varhaiskasvatuksessa kasvattajaan¹ liittyvä luottamus kietoutuu kuitenkin myös vanhempien varhaiskasvatuksen instituutiota ja erityisesti päiväkotia kohtaan tuntemaan luottamukseen. Yleisesti instituutioon liittyvää luottamusta on kuvattu abstraktina luottamuksena erilaisia instituutioita ja muun muassa palveluiden toimintaa kohtaan. Toimintaan sisältyy tällöin oletus ennustettavuudesta, laadukkuudesta ja turvallisuudesta (Govier, 1997; Ilmonen, 2005). Jo hakiessaan varhaiskasvatuspaikkaa lapselleen vanhemmat punnitsevat luottamustaan tähän instituutioon. On myös mahdollista, että vanhemmilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin

¹ Käytämme päiväkodin varhaiskasvattajista läpi tekstin termiä 'kasvattaja', erittelemättä viitataanko puheessa varhaiskasvatuksen opettajaan, varhaiskasvatuksen sosionomiin tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajaan.

luottaa (ks. esim. Ilmonen 2005), vaikka ensisijaisesti toivottua päiväkotipaikkaa ei saataisikaan tai varhaiskasvatukseen aloitukseen liittyä muita huolenaiheita. Perheiden palvelun tarpeesta johtuu se, että vanhempien ja kasvattajan suhde syntyy lähtökohtaisesti tietyn tehtävän ja roolin vuoksi sen sijaan että se olisi suhteessa olevien oma valinta. Tällaisessa ammatillisen toiminnan kontekstissa luottamukseen liittyy tunne toisen ihmisen pätevydestä: ollakseen luotettava ammattilaisella täytyy olla muun muassa asianmukaista osaamista ja taitoja, sensitiivisyyttä ja kyvykkyyttä (Govier, 1997).

Varhaiskasvatukseen aloitus on erityinen prosessi, joka koostuu erilaisista kohtaamisista, keskusteluista ja vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään sekä lapsen kotiympäristöä, vanhempien toiveita ja lapsen tarpeita että varhaiskasvatukseen arvoja, rutiineja ja käytäntöjä laajemminkin (Laaksonen, 2018; White ym., 2020). Vanhemmat ja kasvattajat ovat useimmiten uuden suhteen edessä ja etsivät keinoja sanoittaa yhteisesti sovittuja käytäntöjä, joilla jaetaan vastuu lapsen hoivasta ja kasvatuksesta. Kuten Drugli & Undheim (2012) painottavat, vanhempien ja kasvattajien täytyy oppia tuntemaan toisensa ja kommunikoidaan lapsen tarpeista jo aloitusvaiheessa, jotta he voivat jakaa tämän kasvatustarpeen. Tutkimukset osoittavat kuitenkin erilaisia jännitteitä yksityisyyden, yhteisesti määriteltävien kasvatustavoitteiden ja asioiden jakamisen tarpeen välillä. Yhteistyötä saattaa jopa estää se, että vanhemmat pelkäävät yksityisyytensä puolesta ja kertovat hyvin rajallisesti lapsen ja perheen arjesta (ks. esim. Keyes, 2002). Vanhemmat saattavat myös kohdata sellaisia vahvasti emotionaalisesti kuormittavia tekijöitä (kuten ikävä tai huoli lapsesta), jotka heijastuvat vuorovaikutukseen kasvattajien kanssa, ja siten myös luottamuksen rakentumiseen (Brooker, 2008; Dalli, 2002; White ym., 2020).

Aineisto ja aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kerättiin vuonna 2016 osana Jyväskylän yliopistossa toteutettua *Lasten polut varhaiskasvatuksessa* -hanketta (Rutanen, Raittila, & Vuorisalo), jonka aineiston keruu ja teemat jatkuvat *Lasten sosio-spatiaaliset suhteet ja eletyt kokemukset varhaiskasvatukseen siirtymässä* -hankkeessa (Rutanen, 2019–2023). Hankkeissa hyödynnettiin havainnointia, videointia ja haastattelua. Perheitä kutsuttiin mukaan tutkimukseen, mikäli heillä oli alle 1,5-vuotias lapsi, joka oli aloittamassa varhaiskasvatusta päiväkodissa. Tämän artikkelin aineistona ovat aineistosta poimitut keskiuudessa kunnassa toteutetut viiden äidin haastattelut (tarkemmin aineistosta, ks. Laaksonen, 2018). Vuosien 2016–2018 aikana lasten vanhempia osallistui näihin haastatteluihin kaikkiaan kymmenestä perheestä.

Tässä analysoitavat haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina noin neljä kuukautta lapsen varhaiskasvatuksen aloituksen jälkeen. Vaikka haastattelukutsu osoitettiin perheille, haastatteluihin ei osallistunut yhtään isää. Haastatteluissa äitejä pyydettiin kuvailemaan varhaiskasvatuksen aloitusta ja kertomaan siitä, miten aloitus käytännössä tapahtui (esim. tutustumiskäynnit, lyhyemmät päivät, kuka haki ja vei). Äideiltä kysyttiin myös, mitä havaintoja he olivat tehneet lapsesta (tunteet, toiminta, muutokset lapsessa, lapsen sosiaaliset suhteet, suhde kasvattajiin) ja heitä pyydettiin arvioimaan sitä, miten aloitus ja kuluneet kuukaudet olivat sujuneet. Lisäksi kysyttiin heidän omista tunteistaan aloitukseen liittyen ja heidän suhteistaan kasvattajiin. Kysymyksissä käsiteltiin myös yleisesti aloitusta ja arkea haastavia ja toisaalta aloituksen sujuvuutta edistäviä asioita.

Vaikka haastatteluiden perusrunko oli kaikkien äitien kohdalla sama, haastattelurunkoon myös lisättiin jokaiselle äidille erilaisia kysymyksiä. Nämä kysymykset liittyivät edellisessä, eli noin viikkoa ennen varhaiskasvatuksen aloitusta toteutetussa haastattelussa esiin nousseisiin teemoihin tai huolenaiheisiin. Tämän artikkelin aineistona olevissa haastatteluissa äideille näytettiin myös videoklippejä lapsen arjesta päiväkodissa (mm. saapumis- tai lähtötilanteista, leikistä ja vuorovaikutuksesta kasvattajan kanssa). Siten haastatteluissa hyödynnettiin strukturoitujen kysymysten ja vapaan kerronnan lisäksi myös konkreettisten tilanteiden reflektointia videoiden pohjalta. Haastattelijaksi oli sama molemmissa haastatteluissa, joten näissä neljän kuukauden kohdalla toteutetuissa haastatteluissa pystyttiin myös joustavasti palaamaan ensimmäisten haastattelujen teemoihin. Haastattelujen välillä haastattelijaksi (toinen kirjoittajista) oli ollut havainnoimassa ja videoimassa päiväkodilla, joten hän oli ainakin jossain määrin tullut tutuksi sekä kasvattajille, vanhemmille että lapsille.

Jyväskylän yliopiston eettinen toimikunta toteutti hankkeille eettisen ennakoarvioinnin. Tutkittavien nimet ja muut tunnistettavat henkilötiedot tai muut tunnistamista lisäävät yksityiskohdat on muutettu litterointivaiheessa. Myös raportoinnissa käytetään pseudonyymejä. Kaikkien lasten huoltajilta kysyttiin suostumus lasten videointiin päiväkodissa, sekä siihen, saiko haastatteluissa näyttää muille vanhemmille sellaisia videoklippejä, joissa heidän lapsensa esiintyy. Myös kasvattajilta kysyttiin suostumus videoiden näyttämiseen haastatteluissa. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkittaville kerrottiin heidän oikeudestaan keskeyttää tutkimus missä vaiheessa tahansa. Tutkija pohti myös lapsia havainnoidessaan heidän sanattomia viestejään ja vetäytyi havainnointi- ja/tai kuvaustilanteesta, mikäli tulkitsi tilanteen häiritsevän lapsia liikaa.

Tutkimusaineisto analysoitiin teoriasidonnaista sisällönanalyysia käyttäen (Braun & Clarke, 2006; Tuomi & Sarajärvi, 2009) soveltaen Rempelin ja kollegoiden (1985) mallia.

Tukena olivat myös Adamsin ja Christensonin (2000) sekä Lerkkasen ja kollegoiden (2013) tulkinnat luottamuksen vaiheista koulukontekstissa Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin perusteella. Tämän teoriasidonnaisen sisällönanalyysin tavoitteena oli tarkastella, miten luottamus kasvattajiin varhaiskasvatuksen instituutiassa rakentuu äitien puheessa, heidän pohtiessaan lapsensa ensi kuukausia varhaiskasvatuksessa. Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin mukaisesti analysoimme, olivatko teoriassa mainitut kolme tasoa, ennustettavuus, varmuus ja usko, löydettävissä äitien puheesta, kun he puhuivat luottamuksesta kasvatusyhteistyösuhteessa.

Litteroiduista haastatteluista etsittiin ensin laajasti luottamusta kuvaavia tai luottamuksen rakentumiseen liittyviä mainintoja ja kerrontaa. Luottamus-termiä ei välttämättä käytetty haastattelupuheessa suoraan, joten luottamusta kuvaavaa puhetta etsittiin epäsuorasti eri tavoin suhdetta, arvostusta, varmuutta ja tyytyväisyyttä kuvaavista lausumista ja kerronnasta. Koska äitejä pyydettiin kertomaan varhaiskasvatuksen aloituksesta käytännössä, heidän puheessaan esiintyivät aloitusprosessin konkreettiset vaiheet ja käytännöt. Lisäksi äidit kertoivat kokemuksistaan ja tunteistaan suhteessa aloitukseen, päiväkotiin ja kasvattajiin. Näin tapahtumien ajalliseen kuvailuun ja äitien tekemiin havaintoihin yhdistyi myös suhteita luonnehtivaa ja arvioivaa puhetta.

Aineistosta hahmottuivat alustaviksi teemoiksi: 1) kokemukset ja havainnoinnit suhteessa päiväkotia ja kasvattajia koskeviin ennakko-oletuksiin 2) kasvattajan ja vanhemman suhteen henkilökohtaistuminen ja siihen liittyvät avoimuuden kuvaukset 3) vanhemman huomiot lapsi-kasvattaja -suhteista ja läheisyyden kuvaukset. Näiden teemojen tarkasteluun ja tulkinnan tueksi tuotiin rinnalle Rempelin ja kollegoiden (1985) teoriaa luottamuksen rakentumisen tasoista (ks. myös Adams & Christenson, 2000; Lerkkanen ym., 2013). Ensimmäinen teema, Kokemukset ja havainnoinnit suhteessa ennakko-oletuksiin, oli rinnastettavissa Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin *ennustettavuus*-tasoon, jolloin luottamus perustuu siihen, että yksilöä koskevat havainnot vahvistavat sen, että yksilö käyttäytyy ja toimii ennustettavasti. Kahden muun teeman, Kasvattajan ja vanhemman suhteen henkilökohtaistuminen ja avoimuuden kuvaukset sekä Vanhemman huomiot lapsi-kasvattaja suhteista ja läheisyyden kuvaukset, tulkitsimme vastaavan *varmuuden* tasoa, jolloin henkilökohtaiset ominaisuudet nousevat selkeämmin tarkasteluun. Äitien puheessa ei ollut sellaisia kuvauksia (suhteesta tai kasvattajista), jotka olisivat tukeneet tulkintaa *uskon* tasosta (vrt. Rempel ym., 1985).

Luottamuksen rakentuminen kasvattajiin varhaiskasvatuksen instituution edustajina ja yksilöinä

Varhaiskasvatuksen aloituksen alkuvaiheeseen liittyvissä kuvauksissa kasvattajat näyttäytyivät vanhemmille *ennustettavina* instituution edustajina. Ensimmäisiin kohtaamisiin liittyvässä puheessa korostui, kuinka kasvattajien käyttäytymistä ja toimintaa tarkasteltiin osana ammatillista asemaa (ks. Taulukko 1). Äidit kuvasivat sitä, miten he olivat havainnoineet kasvattajien toimintaa arjen rutiineissa ja arvioineet sitä, miten havainnot ja kokemukset vastasivat ennako-oletuksia päiväkodista ja yhteistyöstä kasvattajien kanssa. Kasvattajien toimintaa luonnehti ammatilliseen rooliin liitetty ennustettavuus ja kyvykkyys sekä myös se, että he pitivät kiinni sovituista asioista ja huomioivat perheiden esittämät toiveet joustavasti. Äidit eivät kuitenkaan viitanneet kasvattajien koulutustaustaan tai ammattiasemaan, joten emme ole käsitelleet niitä analyysissä.

Haastatteluhetken 'nykytilanteeseen', eli aikaan, jolloin lapset olivat olleet päiväkodissa noin neljän kuukauden ajan, liittyvä puhe siirtyi koskemaan enemmän kasvattajien ominaisuuksia ja henkilökohtaisia piirteitä, kuten sensitiivisyyttä, sekä kuvaamaan ja arvioimaan kasvattajien ja lapsen välisiä suhteita. Äidit kuvasivat tuolloin positiivista suhdetta lapsen ja *tiettyjen* kasvattajien välillä. Nämä suhteet olivat äitien tulkinnan mukaan keskeisiä lapsen hyvinvoinnille ja viihtymiselle päiväkodissa. Puheessa näyttäytyi siis suhteen ja luottamuksen syveneminen ensimmäisten kuukausien kuluessa kohti *varmuuden tasoa* (ks. Taulukko 1). Tähän tasoon liittyviä kuvauksia luonnehti myös tiettyyn kasvattajaan liitetty arvostus sekä molemminpuolinen avoimuus ottaa asiat puheeksi.

TAULUKKO 1 Äitien puheesta löytyneet luottamuksen rakentumisen tasot varhaiskasvatuksen aloituksessa (soveltaen Rempel ym., 1985).

	KASVATTAJIEN TOIMINNAN ENNUSTETTAVUUS	KOHTI VARMUUTTA
Mitä puheessa kuvataan?	Puheessa käsitellään päiväkodin arjen rutiineja ja kasvattajien ammattimaista toimintaa, joka vastaa äitien odotuksia. Toimintaa verrataan odotuksiin ja sopimukseen.	Puheessa mainitaan tietyt kasvattajat nimeltä. Kyseisiin kasvattajiin liitetään tiettyjä piirteitä ja ominaisuuksia, kuten sensitiivisyys. Äitien puheessa kuuluu lapsen ja kasvattajan suhde.
Millä tavalla suhteita kuvataan?	Kasvattajien suhdetta äitiin luonnehtii kasvattajan ammatillinen rooli ja kohtelias etäisyys. Kasvattajat toimivat instituution edustajina.	Sekä kasvattajien ja äidin että kasvattajien ja lapsen suhde on henkilökohtaisempi. Positiivinen suhde liitetään lapsen viihtymiseen ja hyvinvointiin.

Näitä tuloksia kuvataan seuraavissa alaluvuissa: 1) Kasvattajien toiminnan ennustettavuus ('ennustettavuus', Rempel ym., 1985) sekä 2) Kohti varmuutta: kasvattajien henkilökohtaisten ominaisuuksien arvostus ja suhteiden syveneminen lapseen ja äitiin ('varmuus', Rempel ym., 1985). Lopuksi käsittelemme haastatteluissa syntyneitä reflektioita videoista, joissa äitien kommentit liittyivät erityisesti kasvattajien toiminnan ennustettavuuteen ja ammatillisuuteen (Rempel ym., 1985).

Kasvattajien toiminnan ennustettavuus

Vanhempien ja kasvattajien suhteen alkuvaiheen kuvauksia luonnehti äitien luottamus kasvattajiin instituution edustajina ja varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Kuvaillessaan ensi päiviä ja kohtaamisia äidit puhuivat kasvattajista monikossa ja varhaiskasvatuksen instituution edustajina. Näissä *ennustettavuuden tasolle* (Rempel ym., 1985) liitettävissä kuvauksissa äidit kertoivat kasvattajien taitavasta ammatillisuudesta lasten kanssa sekä siitä, miten arjessa oli otettu sopimusten mukaisesti huomioon perheiden toiveet ja lasten tarpeet. Toiminta vastasi heidän odotuksiaan. Tätä tasoa luonnehti myös tietynlainen, ammatilliseen asemaan liitettävä 'kohtelias etäisyys', joka hälveni suhteen syvetessä seuraavalle tasolle.

Kasvattajien taitava ammatillisuus lasten kanssa

Jo ennen varsinaista aloitusta tapahtuneet tutustumiskäynnit olivat olleet joillekin äideille tärkeitä suhteen ja luottamuksen rakentumisen näkökulmasta. Näiden tutustumiskäyntien aikana äideille oli tarjoutunut mahdollisuus havainnoida päiväkodin arkea. Äidit tarkkailivat sekä lapsensa toimintaa uudessa tilanteessa että myös sitä, miten arki päiväkodissa vastasi heidän odotuksiaan ja ajatuksiaan hyvästä hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Äitien huomio oli kiinnittynyt siihen, mitä päiväkodissa tehtiin, miten arjen rutiinit sujuivat, miten kasvattajat toimivat eri tilanteissa ja miten he kohtasivat ja kohtelivat lapsia ja vanhempia. Näillä tutustumiskäynneillä, erityisesti mikäli käyntejä oli ollut vain muutamia tai ne olivat olleet ajallisesti hyvin lyhyitä, kasvattajiin ei ollut syntynyt vielä tiivistä henkilökohtaista suhdetta. Siitä huolimatta äidit olivat havainnoineet kasvattajien 'taitavaa ammatillisuutta' eli rutiinien ja arjen sujuvuuden heijastamaa kasvattajien taitoa toimia lasten kanssa ja ohjata lapsiryhmää. Tämä oli vahvistanut äitien käsitystä siitä, että lapsen pystyi jättämään jatkossakin päiväkotiin.

Joustavuus ja sopimuksista kiinni pitäminen lapsen parhaaksi

Tutustumiskäyntien yhteydessä perheiden kanssa keskusteltiin heidän toiveistaan ja huolistaan varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyen. Keskusteluissa käsiteltiin myös lapsen tarpeita. Näissä keskusteluissa perheet ja kasvattajat sopivat toisinaan tietyistä käytännöistä, esimerkiksi nukkumisen tai ruokailun suhteen. Äidit saivat varmistusta

joko tutustumiskäynneillä tai kasvattajien kertomana, olivatko kasvattajat pitäneet näistä yhteisymmärryksessä tehdyistä sopimuksista kiinni. Tämä sopimuksista kiinni pitäminen oli äideille tärkeä merkki siitä, että heitä oli kuultu ja kasvattajiin saattoi luottaa. Äidit kuvasivat muun muassa tilanteita, joissa perheiden ja lasten erilaiset tarpeet oli otettu huomioon ja päiväkodin rutiineja tai tilallisia ratkaisuja oli muokattu näitä tarpeita vastaavaksi.

Seuraavassa esimerkissä eräs äiti kuvailee, kuinka häntä oli huolettanut se, että lapsi nukkui päiväkodin alkaessa vielä kahdet päiväunet. Äiti ei ollut etukäteen varma, miten kahdet päiväunet sopivat päiväkodin järjestelyihin.

”...sillon alussa tietenkin mua huoletti varmaan se kanssa, että kun Samuli nukkunu niin ku kahet päikkärit, että miten se sitten täällä toimii. Ni sitten hän aluks oli sillai, että Samuli nukku siinä aamu-ulkoilun aikana, niin ne nosti Samulin heti vaunuihin ja sitten se aika usein nukahti sinne ja se nukku niin kun siinä pienen pätkän ja sitten heräs syömään ja sit meni vielä uuestaan nukkumaan. Ni siinä niin ku tosi joustavasti ja onnistu hyvin...”

Esimerkissä äiti kuvaa, kuinka kasvattajat olivat toimineet sovitusti äidin toiveiden mukaan. Äiti arvosti kasvattajien osoittamaa joustavuutta ja heidän kykyään muuttaa käytäntöjä juuri hänen lapsensa kohdalla vastatakseen lapsen tarpeisiin.

Kohtelias etäisyys ja perheen tapojen kunnioitus

Jotkut äideistä pohtivat tutustumiskäyntejä myös siitä näkökulmasta, mitä heidän läsnäolonsa tuotti arkeen tai miltä heidän läsnäolonsa vaikutti kasvattajille. Puhetta luonnehti tällöin *suhteen etäisyys avoimuuden sijaan*. Tutustumiskäynneillä oli koettu epävarmuutta siitä, olivatko kasvattajat kertoneet aivan avoimesti kaiken minkä halusivat ja minkä he olivat kokeneet tarpeelliseksi. Siten tähän *kasvattajien ennustettavuuteen* (Rempel ym., 1985) liittyi myös positiivisten ennako-oletusten ja taitavan ammatillisuuden lisäksi oletus eräänlaisesta ‘kohteliaasta etäisyydestä’, joka sisältyi näihin institutionaalisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Seuraavassa esimerkissä eräs äiti pohtii omien toimintatapojensa soveltuvuutta päiväkodin arkeen tutustumiskäynneillä, sekä kasvattajien halukkuutta korjata äidin toimintaa, joka oli mahdollisesti ristiriidassa päiväkodin tapojen kanssa.

”... mä toivon, että ne oikeesti ymmärsi, että saa sanoa, jos mä teen jotain väärin. Ne olis varmaan halunnu sanoa mulle, että älä syötä sitä ja tällai, mutta ehkä se on niillekin sitten yks hailee, et sen on niin lyhyt aika, ettei siinä pääse mitkään pilaantumaan...”

Esimerkissä äidin puhe keskittyy hänen omaan toimintaansa tutustumiskäyntien aikana. Hän kuvailee monia epävarmuuksiaan, joita koki tuolloin: sitä, miten tilanteissa pitäisi toimia ulkopuolisena vierailija, jotta toimisi päiväkodin sääntöjen ja tapojen mukaan, sekä

epävarmuutta siitä, miten suoraan kasvattajat kertovat näistä tavoista vanhempien toimintaa korjatakseen. Samaan tapaan kuin äiti havainnoi kasvattajien toimintaa, äiti oletti, että kasvattajat havainnoivat hänen toimintaansa ja käyttäytymistään. Samalla kun äiti toivoi, että kasvattajille olisi ollut luontevaa korjata hänen toimintaansa, hän arveli että he näkivät tilanteen kuitenkin vain yksittäisenä tapahtumana. Äiti arveli kasvattajien luottaneen siihen, että lapsi oppisi myös päiväkodin tavat (Alasuutari & Markström, 2011), vaikka toisin hetkellisesti toimikin. Tässä pohdinnassa korostui äidin tulkitsema kohtelias etäisyys läheisen ja avoimen suhteen sijaan, jossa on tilaa myös kritisoida toisen toimintaa tarvittaessa.

Kohti varmuutta: kasvattajien henkilökohtaisten ominaisuuksien arvostus ja suhteiden syveneminen lapseen ja äitiin

Äitien kuvaukset ja havainnot käsittelivät myös kasvattajien henkilökohtaisia piirteitä ja ominaisuuksia. *Varmuuden tasolle* (Rempel ym., 1985) liitettävissä kuvauksissa äidit kertoivat tiettyjen kasvattajien sensitiivisyydestä, ymmärryksestä ja avoimuudesta suhteessa lapsiin, lapsiryhmään ja myös äitiin itseensä. Näitä piirteitä tulkittiin henkilökohtaisten ominaisuuksien näkökulmasta ja luonteenpiirteinä, eikä vain ammatillisuuden kehyksessä tai ammatillisen position kautta. Äitien kuvauksissa tietyt kasvattajat tuntuivat sekä heistä että lapsista muilta tutuimmilta ja kasvattajien erot henkilöinä korostuivat.

Jokaiselle lapselle oli nimetty kasvattaja, johon viittaamme tässä termillä 'vastuukasvattaja'. Lapsen vastuukasvattajalle oli osoitettu erityinen asema lapsen pienryhmän vetäjänä. Hän myös tarjoutui käymään lapsen kotona kotikäynnillä ennen aloitusta ja oli mahdollisuuksien mukaan läsnä lapsen ja perheen tutustumiskäynneillä päiväkodissa, sekä lapsen ensi päivien aikana. Äitien suhde vahvistui erityisesti siihen kasvattajaan, josta havaintoja suhteessa omaan lapseen tehtiin eniten ja joka oli useimmiten vastassa saapumis- tai lähtötilanteissa. Usein se henkilö oli juuri vastuukasvattaja eli lapsen pienryhmän vetäjä.

Kasvattajien sensitiivisyys ja ymmärrys lapsen tarpeista

Äitien kuvauksissa korostui kasvattajien sensitiivisyys siinä, miten he ottivat lapsen huomioon ja vastasivat lapsen tarpeisiin. Sensitiivisyys liittyi fyysisten tarpeiden tunnistamisen lisäksi siihen, miten ja millaista vuorovaikutusta, läheisyyttä ja tukea lapsi tarvitsi ympärillä olevilta kasvattajilta. Kasvattaja 'osasi lukea lasta' myös sanattomasti eli tunnistaa osallistumisen tarpeita ja toisaalta antaa lapselle tarvittaessa tilaa. Seuraavassa esimerkissä eräs äiti kuvailee tietyn kasvattajan tarkkanäköisyyttä ja hänen omaa helpotustaan sen suhteen, että kyseinen kasvattaja ymmärtää hänen lastaan.

”Vilhelmiina [kasvattaja] näki joku kerta sen, kun siltä [lapsi] vaan otettiin niitä tavaroita ja sit se tuli itkeen mulle. Niin kun Netta [lapsi] tuli, eikö hän saa pitää mitään niin, Vilhelmiina näki sen ja se niinkun ehkä ymmärsi sen ja se helpotti mua, kun mä näin että Vilhelmiina ymmärtää nyt...”

Äiti kuvaa ymmärtäneensä, että tietty kasvattaja osaa tulkita hänen lastaan ja lapsen toimintaa vertaisryhmässä äidin tulkintaa vastaavalla tavalla. Kasvattaja osoitti tilanteessa äidin arvostamaa havainnointikykyä ja sensitiivisyyttä. Tämä vahvisti äidin luottamusta siihen, että tämä kasvattaja ymmärtää, mitä lapsi tarvitsee ja myös tukee lasta tarvittaessa.

Lapsen läheinen suhde kasvattajaan

Kertoessaan lapsen ensi kuukausista päiväkodissa, äidit tuottivat kuvausta siitä, miten myös lapsen suhde oli muuttunut kasvattajiin. Tällöin kyse ei ollut pelkästään siitä, että tietty kasvattaja olisi ymmärtänyt lasta muita kasvattajia paremmin, vaan myös siitä, että lapsi koki läheisyyttä tiettyihin kasvattajiin. Äidit tulkitsivat tämän heijastuvan suoraan lapsen hyvinvointiin ja sopeutumiseen.

Seuraavassa esimerkissä äiti kuvailee päiväkodista kuultuja kommentteja lapsestaan. Lapsi on tuonut persoonallisuuttaan, ‘velmuilijaa’, esille myös kasvattajille.

”...on ne niin kun sitä sanonu päiväkodista, että kun Leo on vähän semmonen velmuilija, että niin ni, että se on alkanu niin ku niillekin tekee niitä, et sillonhan se kertoo siitä, et se luottaa niin ku myös näihin hänen ohjaajiin...”

Äiti käyttää sanaa ‘luottamus’, ja kuvaa kuinka lapsen käytös ja avoimuus tuoda omaa persoonallisuuttaan näkyville osoittavat myös lapsen luottamusta näihin lapsiryhmässä työskenteleviin kasvattajiin. Äidille tämä on viesti siitä, että lapsi voi hyvin ja lapsesta pidetään sovitulla tavalla huolta.

Seuraavassa esimerkissä toinen äiti pohtii vastaavasti, että mikäli jotain olisi ‘pielessä’, lapsesta sen myös huomaisi. Äiti tulkitsee, että kasvattajat kohtelevat lasta hyvin ja lapsi suhtautuu positiivisesti ryhmän kasvattajiin.

”...Aada varmaan luottaa kyllä niihin kaikkiin, et ne on varmaan, jotenkin sen vaan tulkinnu, et ne on kohdellu sitä hyvin ja Aada on ollu silleen, et hei toi on hyvä tyyppi kun se on kiva... jotenkin tuntuu et omasta lapsesta kyllä varmaan alkaisin huomaamaan, et jos ei haluis mennä päiväkotiin, et siel on joku pielessä...”

Kaksi edellistä esimerkkiä viestivät äitien tulkintaa siitä, että lapsi pystyy ja uskaltaa olla päiväkodissa ‘oma itsensä’ ja tulee hyväksytyksi kasvattajien taholta sellaisena kuin on. Tulkinta lapsen viihtymisestä päiväkodissa ja tunne siitä, että lapsi tuli huomioiduksi ja

hyväksytyksi yksilönä, vahvistivat myös äitien varmuutta siihen, että lapsen pystyi jättämään huolelta päiväkotiin päivän ajaksi.

Aina ei kuitenkaan ollut mahdollista, että tuttu vastuukasvattaja tai edes joku ryhmän kasvattajista olisivat olleet töissä tai lasta vastassa saapumistilanteessa. Alla olevassa esimerkissä äiti viittaa 'muihin aikuisiin' liittyvään etäisyyteen ja lapsen vaikeuteen jäädä päiväkotiin. Tuossa tilanteessa vastuukasvattajan rooli tuli äidille näkyväksi.

“... että kun muut aikuiset olivat hankalia tai että Samulin oli vaikea jäädä, niin sit Tea oli selvästi se kehen hän kiintyi ensimmäisenä tai siis minä tulkitsin sen, että koska Tea oli käyny meillä kotona...”

Tässä esimerkissä Tea eli vastuukasvattaja oli henkilö, joka teki myös kotikäynnin ennen aloitusta. Äiti tulkitsi lapsen kiintymystä juuri kyseiseen kasvattajaan.

Toinen äideistä painotti, miten omien tuttujen aikuisten poissaolo näkyi lapsen itkuisuutena. Lapselle tärkeiden kasvattajien puuttuminen aiheutti toisinaan siis huolta ja säröjä äitien positiiviseen tunteeseen ja mielikuvaan päiväkodista, erityisesti jos lapsi reagoi tutun henkilön puutteeseen vahvasti.

Kasvattajan sensitiivinen ja avoin suhde äitiin

Äidit kokivat tiettyjen kasvattajien sensitiivisyyden ja tilanneherkkyyden kohdistuvan lasten lisäksi heihin itseensä. Kasvattajat olivat muun muassa osanneet rauhoitella erästä äitiä oikeilla sanoilla, kun lapsen oli ollut vaikea jäädä päiväkotiin. Tiedyt kasvattajat osasivat myös ottaa puheeksi hankalia asioita perheille sopivalla tavalla. Nämä kasvattajat tukivat omalla avoimuudellaan ja rehellisyydellään äitejä olemaan avoimia ja tuomaan huoliaan tai kysymyksiään esille.

Äideille itselleen oli myös helpompi jättää lapsi päiväkotiin tuttujen kasvattajien läsnäollessa. Myös hakutilanteissa äidit arvostivat sitä, että tuttu kasvattaja oli vastassa ja kertomassa päivän tapahtumista. Tuttu kasvattaja tarjosi mahdollisuuden käydä tarkemmin läpi päivän tapahtumia ja keskustella avoimemmin lapsen asioista. Seuraavassa esimerkissä äiti viittaa turvallisuuden ja tuttuuden puutteeseen, mikäli paikalla ei ole kasvattaja, joka olisi pysyvästi lapsen arjessa mukana.

“...mulla ei oo sinänsä hirveen turvallinen olo puhuu mun lapsen asioista, joka ei oo mun mielestä mun lapsen arjessa niin kun silleen pysyvästi... niin silloin mun ei oo niin kun tehny mielikään ees alkaa juttelemaan mun lapsesta mitään...”

Tästä esimerkistä välittyy se, että äiti ajattelee ryhmän kasvattajien tuntevan hyvin hänen lapsensa. Hän voi siten luottaa siihen, että heiltä saa keskeistä ja avointa tietoa lapsesta ja lapsen päivästä ja hän kokee oman olonsa luontevaksi ja turvalliseksi puhua lapsesta

näiden tuttujen kasvattajien kanssa. Kolme viidestä tutkimukseen osallistuneesta äidistä puhuikin siitä, että erityisesti tietty vastuukasvattaja eli lapsen pienryhmän vetäjä oli tullut kaikkein tärkeimmäksi henkilöksi sekä äidille että lapselle. Vastuukasvattajan ollessa paikalla päiväkotiin jääminen oli helpompaa, ja äitien mielestä vastuukasvattajat myös kertoivat lapsen päivästä tarkemmin ja perinpohjaisemmin kuin muut kasvattajat. Tämä oli äideille konkreettinen osoitus siitä, että tämä tietty kasvattaja oli ollut läsnä lapsen päivässä.

Videohavainnoista reflektointi luottamuksen tukena

Haastattelujen aikana äidit saivat nähdä lyhyitä videoklippejä päiväkodin toiminnasta ja lapsestaan päiväkodissa. Näillä videoilla esiintyi pääasiassa vain lapsen oman ryhmän kasvattajia sekä lapsia. Näytettäviä videoklippejä oli valittu sekä ensimmäisestä päivästä, että myöhemmistä päivistä kuukausien kuluessa. Videoilta näytettiin lyhyitä tilanteita, joissa lapsi oli lähellä kasvattajia kuten saapumistilanteita, ruokailuja, pukemistilanteita tai lauluhetkiä, sekä vapaan leikin tilanteita, joissa lapsi oli toisinaan muiden lasten kanssa kasvattajien ollessa kauempana.

Äitien puheesta kuului näiden tilanteiden kommentointien yhteydessä arvostus kasvattajien ammattimaista toimintaa kohtaan, sekä tyytyväisyys toimintaan ja päivän sisältöihin päiväkodissa. Äidit kiinnittivät huomiota rutiinien sujumiseen ja yleisesti lasten taitoihin seurata ohjeita muun muassa pukemistilanteissa, ruokailun aikana ja lauluhetkillä. Kommenttien perusteella videot vahvistivat äitien positiivisia käsityksiä siitä, miten taitavasti kasvattajat yleisesti toimivat ja miten sujuvaa lasten arki oli päiväkodissa. Näin siitä huolimatta, että videoilla saattoi näkyä myös tilanteita, joissa lapsi itki tai oli vetäytyvän oloinen. Äidit tulkitsivat kasvattajien toimintaa positiivisesti kiinnittäen huomiota siihen, miten kokeneesti ja ammattimaisesti kasvattajat toimivat näissäkin tilanteissa lasta tukien ja lapsen lähellä. Tämä kasvattajien toimintaa arvioiva puhe on liitettävissä ennustettavuuden tasoon Rempelin ja kollegoiden (1985) mallissa.

Seuraavassa esimerkissä äiti kommentoi kasvattajan taitoa olla hienovaraisesti lasta lähellä vaikeassa tilanteessa. Kyseessä oli aamupalatilanne, jossa lapsi jäi pöydän ääreen istumaan äidin lähtiessä ovesta. Ruokailua aloittaessaan lapsi kääntyi välillä itkien katsomaan ovea, josta äiti oli mennyt ulos.

”...onpa hyvä toi käsi...se pitää sen huomion siinä koko ajan, että joku on lähellä...ammattilainen...”

Videoidussa tilanteessa kasvattaja seisoi lähellä lasta ja kosketti lapsen olkapäätä kädellään. Äiti tulkitsi kasvattajan toiminnasta ammatillista pätevyyttä ja kykyä huomioida lasta vaikeassa tilanteessa. Tämä on esimerkki siitä, minkälaisia huomioita äidit tekivät ja kertoivat ääneen videoita katsoessaan. He kommentoivat pääasiassa oman

lapsensa toimintaa ja osallistumista tilanteisiin, rutiinien sujumista ja päiväkodin tilanteita yleisesti, ei niinkään yksittäisiä kasvattajia mainiten. Videoiden tilanteet olivat äideille esimerkkejä päiväkodin päivittäisistä tapahtumista, ja videolla näkyvät kasvattajat olivat ammattilaisia, jotka vahvistivat äitien käsitystä taitavista ja siten ennustettavista ammattilaisista, jotka osaavat pitää huolta heidän lapsistaan. Jo ennestään positiivinen kuva ammattilaisten toiminnasta vahvistui videoiden katsomisen myötä. Säröääniä tai kritiikkiä kasvattajien toimintaa kohtaan ei syntynyt, vaan myös haasteellisissa tilanteissa (esim. paljon ääntä, itkua tai osa lapsista ei toiminut ohjeiden mukaan) äidit tulkitsivat kasvattajien olevan neuvokkaita ammattilaisia. Kuten eräs äiti kommentoi: ”... *täytyy noille hattua koht nostaa...välillä ei saa [itse] yhtäkään puettua.*”

Pohdinta

Luottamuksen rakentuminen varhaiskasvatuksen aloituksessa

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin äitien luottamusta kasvattajiin heidän kuvatessaan lapsensa ensi kuukausia varhaiskasvatuksessa. Kuvauksista heijastui, kuinka aluksi institutionaalisesti väritynyt kasvatusyhteistyö- ja vuorovaikutussuhde eteni erilaisten kohtaamisten kautta kohti henkilökohtaisempaa luottamuksellista suhdetta. Kasvatusyhteistyön ja luottamuksen rakentumisen prosessia tuki aluksi äitien tuntema luottamus varhaiskasvattajien toiminnassaan välittämiin ja siten varhaiskasvatuksen instituutioon kytkeytyviin arvoihin ja periaatteisiin, joilla lapsen hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Päiväkodin aloituksen jälkeen kasvattajat osoittivat myös omalla käyttäytymisellään olevansa ennustettavia ja luotettavia. Äidit olivat toistuvissa päivittäisissä kohtaamisissa kasvattajan kanssa havainnoineet kasvattajan ominaisuuksia ja henkilökohtaisia piirteitä. Suhde siis rakentui vähitellen henkilökohtaisemmaksi, syvemmäksi ja avoimemmaksi vuorovaikutussuhteeksi (ks. myös Rautamies ym., 2019).

Ensi päiviä kuvatessaan, Rempelin ja kollegoiden (1985) malliin rinnastettuna, äidit kuvasivat *ennustettavuutta*, jolloin luottamus ei perustunut vielä niinkään henkilökohtaisiin piirteisiin vaan kasvattajan ennustettavaan toimintaan. Äidit arvostivat kasvattajien ammattimaista ja taitavaa toimintaa sekä lasten yksilöllistä huomiointia. Äidit kuvasivat, kuinka kasvattajat pitivät sovituista asioista kiinni ja tarpeen mukaan sovittivat rutiinit joustavasti vastaamaan juuri heidän lapsensa tarpeita. Suhdetta luonnehti kuitenkin kohtelias etäisyys ja pohdinta avoimuuden asteesta.

Suhteiden ja keskustelujen syventyessä instituutio alkoi saada edellistä tasoa selkeämmin ‘kasvot’. *Varmuuden* tasolle edetessään (Rempel ym., 1985) äidit havainnoivat ja kuvasivat tarkemmin tiettyjen kasvattajien luottamusta ja arvostusta herättäviä piirteitä,

kuten sensitiivisyyttä lapsen ja äidin tarpeille, positiivista tapaa kommunikoida, avoimuutta ja rehellisyyttä vuorovaikutuksessa. Kun äidit puhuivat lapsesta ja esimerkiksi lapsen viihtymisestä tai turvallisuuden tunteesta, he liittivät nämä positiiviset kokemukset lapselle tärkeiksi tulleisiin oman ryhmän kasvattajiin ja erityisesti lapsen vastuukasvattajaan. Tulkinta lapsen viihtymisestä ja hyvinvoinnista vahvisti äitien luottamusta siihen, että kasvattaja oli sensitiivinen ja osasi vastata juuri oman lapsen tarpeisiin. Samaan tapaan äidit kuvasivat oman suhteensa syvenemistä tiettyihin kasvattajiin: näiden tuttujen kasvattajien luo oli helppo mennä sekä kertomaan asioita että kuulemaan päivän tapahtumista. Tämä avoimuus ja helppous lähestyä ovat keskeisiä toimivalle kasvatusvuorovaikutukselle (Blue-Banning, Summers, Franklin, Nelson, & Beegle, 2004).

Vaikka kuvasimme luottamuksen rakentumista Rempelin ja kumppaneiden (1985) teoriaa soveltaen (ks. myös Adams & Christenson, 2000; Lerkkanen ym., 2013), emme kuitenkaan voineet tulkita, että mukana olisi sellaista emotionaalista sidettä tai yhteisistä kohtaamisista riippumatonta luottamusta, jotta luottamuksen prosessissa olisi voitu ajatella olevan *uskon* vaiheessa. Usko luottamuksessa perustuu toisen motiivien uskomiseen, ei käyttäytymiseen (Rempel ym., 1985).

Myös aikaisempi tutkimus osoittaa, että luottamuksen syntyyn tarvitaan aikaa, yhteisiä kohtauksia ja vuoropuhelua (esim. Adams & Christenson 2000; Rautamies ym., 2019). Luottamuksen asteeseen vaikuttavat vuorovaikutuksesta saadut kokemukset (esim. Adams & Christenson, 2000; Tschannen-Moran, 2001). Luottamus on myös haavoittuvaista: luottamukseen ja luottamiseen liittyy aina petetyksi tuleminen riski (Hoy & Tschannen-Moran, 1999; Ilmonen, 2005). Tässä tapauksessa suhteissa ei ollut tullut vielä ilmi mitään sellaisia väärintymmärryksiä, pettymyksiä tai yhteistyön ongelmia, jotka olisivat koetelleet luottamusta siten, että vanhemmat olisivat avoimesti ilmaisseet pettymystä, ottaneet yhteyttä esimieheen tai jopa vaihtaneet päiväkotipaikkaa.

Muuhun tutkimukseen tukeutuen (mm. Kikas ym., 2011; Rautamies ym., 2019) on perusteltua olettaa, että suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on pääosin hyvät lähtökohdat yhteistyösuhteen rakentumiselle ja avoimelle vuorovaikutukselle perheiden kanssa. Juuri kuitenkin vahvoihin ennakko-oletuksiin perustuva luottamus voi olla myös helposti haavoittuvaa (ks. Seppälä ym., 2012). Mikäli kuitenkin lapsen ja perheen suhde on jo syventynyt tiettyihin kasvattajiin havaintojen ja kokemusten kautta, luottamus tähän tiettyyn kasvattajaan saattaa kannatella vaikka luottamusta instituutioon tai tiettyihin päiväkoteihin myöhemmin haastettaisiin. Luottamusta varhaiskasvatuksen instituutioon saattavat haastaa muun muassa ajankohtaiset uutisoinnit ja keskustelut varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen kasvun seurauksista, pula koulutetuista työntekijöistä, erityisen tuen tarpeen lisääntyminen sekä tiloihin liittyvät ongelmat. Myös

päinvastainen ilmiö on mahdollista: vaikka esimerkiksi lapsen ryhmässä oleva kasvattaja ei pidä kiinni lupauksista tai toimi odotusten ja sovitun mukaisesti, luottamus yleisesti varhaiskasvatukseen saattaa kuitenkin säilyä.

Tutkimuksen rajoituksia ja luotettavuuden arviointia

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa korostuu tutkimuksen refleктоiva ote läpi tutkimusprosessin, sisäisen koherenssin näkökulma sekä tutkimuksen uskottavuus, tulosten siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus (Eskola & Suoranta, 2008). Tässä tutkimuksessa tukeuduimme vahvasti valitsemaamme luottamuksen rakentumisen malliin. Rempelin ja kollegoiden (1985) malli toi tukea sekä kysymyksenasetteluun että aineiston analyysiin, antamalla tiettyä sanastoa ja näkökulmia luottamuksen analyysiin. Mallissa on kuitenkin rajoituksia, jotka korostuivat työn edetessä. Mallissa tarkastellaan *suhteessa* tapahtuvaa luottamuksen rakentumista. Mallin avulla katse kohdistuu erityisesti tiettyjen kasvattajien rooliin, vaikka suomalaisen varhaiskasvatuksen luonteeseen kuuluu erityisesti tiimissä toteutettava kasvatus ja kasvatusyhteistyö.

Mallissa vaikutti myös toisenlainen rajoite, jota myös aikaisempi tutkimus on kritisoinut. Malliin on sisäänkirjoitettu oletus, että luottamus lähtee rakentumaan vähäisen tai puuttuvan luottamuksen tilanteesta (Seppälä ym., 2012). Koska tämä analyysi ja Rempelin ja kollegoiden (1985) malli keskittyvät siis suhteiden tasolle, analyysi ei tavoittanut sitä institutionaalista luottamusta, jonka voi olettaa luonnehtivan vanhempien suhdetta varhaiskasvatukseen jo ennen varhaiskasvatuksen aloitusta. Aloitusta edeltäneissä haastatteluissa vanhemmat toisinaan viittasivat suomalaista varhaiskasvatusta koskevaan arvostukseen ja luottamukseen. Tämä on analyysin selkeä rajoitus ja myös mahdollisen jatkotutkimuksen aihe. Luottamuksen tarkastelun laajentaminen moniulotteisemmin myös varhaiskasvatukseen instituutiona vahvistaisi tämän tutkimuksen analyysiä.

Tutkimuksen rajoitukseen liittyy myös se, että haastattelujen ajankohtana lapset olivat olleet vasta neljä kuukautta varhaiskasvatuksen piirissä, joten suhteet osapuolten välillä olivat vielä suhteellisen tuoreita. Pidemmän prosessin seuranta saattaisi tuottaa hyvin toisenlaisia tuloksia. Artikkelin rajoituksia pohdittaessa on myös otettava huomioon, että tämä analyysi perustuu vain viiden äidin haastatteluun, joiden lapset aloittivat samassa päiväkodissa. Haastateltavien määrä ei ole suuri eikä aineisto kata kuvauksia muissa päiväkodeissa koetuista prosesseista ja suhteista.

Näistä rajoituksista huolimatta tutkimuksen uskottavuutta ja aineistoon liittyvän tulkinnan syvyyttä tukee kuitenkin aineiston laajuus ja rikkaus. Päiväkodissa oli jo tehty useita havainnoiteja ja videoiteja, joiden pohjalta haastatteluja rakennettiin. Lisäksi tässä analysoituja haastatteluja edelsi toinen haastattelu, johon keskusteluissa myös

viitattiin. Äitien kuvaukset olivat rikkaita, ja tutkijalla oli myös mahdollisuus tarkentaa epäselväksi jääneitä kysymyksiä uusien kohtaamisten myötä. Tulosten siirrettävyyttä arvioitaessa on hyvä huomioida, että työn tavoitteeksi asetettiin laajan yleistettävyyden sijaan ymmärryksen lisääminen kasvatusyhteistyöhön liittyvästä luottamuksesta sekä Rempelin ja kollegoiden (1985) mallin soveltamisesta varhaiskasvatuksen kontekstiin rajatun aineiston avulla. Tuloksena on luottamuksen tasojen kuvausta tiettyjen äitien puheesta, mikä lisää ymmärrystä luottamuksen ilmiöstä varhaiskasvatusyhteistyössä. Tulokset saavat myös vahvistusta aikaisemmista kasvatusyhteistyötä ja luottamusta koskevista tutkimuksista (mm. Rautamies ym., 2019).

Videot haastatteluissa: eettisiä ja menetelmällisiä kysymyksiä

Tutkimuksen aikana heräsi useita tutkimuseettisiä kysymyksiä, erityisesti liittyen videoidun aineiston käyttöön sekä lasten ja kasvattajien tunnistettavuuteen (Rutanen, Amorim, Marwick, & White, 2019). Vaikka videoiden kuvaamiseen ja näyttöön oli kaikilta asianosaisilta suostumus, se ei poistanut tutkijan harkintaa sen suhteen, mitä on keskeistä tai tarpeellista näyttää äideille. Videoiden viesti on vahva ja videoilla voidaan tuottaa tietynlaista narratiivia lapsen päivästä. Jouduimme pohtimaan, oliko eettistä näyttää videoita, joilla lapsi itki runsaasti lähdön hetkillä vai oliko perustellumpaa näyttää nimenomaan tilanteita, joissa lapsi vaikutti iloiselta. Valintaan vaikuttivat sekä haastatteluun käytettävissä oleva aika että äitien omat, ensimmäisessä haastattelussa ilmaiset kysymykset ja huolet. Lisäksi tarkoituksena oli esittää kohtia eri päiviltä kuukausien ajalta, ei vain yhden päivän ajalta tai tietyistä tilanteista.

Eettisten kysymysten lisäksi on tärkeä pohtia, mikä merkitys varhaiskasvatuksen arkea koskevien videoiden katsomisella on yhteistyösuhteen ja luottamuksen syvenemiseen. Videoiden käyttöä voidaan tarkastella interventiona, jolla myös vaikutettiin äitien ja kasvattajien, sekä äitien ja instituution suhteeseen. Visuaalisen aineiston myötä äidit pääsivät lähemmäksi sitä, mitä lasten päivän aikana tapahtuu. Muissa olosuhteissa vanhemmilla on videoaineiston katselun sijaan etäisempi ja epäsuorasti kasvattajien kerronnan kautta rakennettu käsitys siitä, mitä lapsen arjessa tapahtuu.

Äitien palautteen mukaan videoiden katsominen oli hyvin merkityksellistä ja antoisaa, vaikka usein suuria yllätyksiä ei ilmennytäkään. Äitejä kiinnosti erityisesti muutos lapsen toiminnassa kuukausien aikana sekä lapsen suhde vertaisiin ja kasvattajiin. Videoihin suhtauduttiin siis hyvin positiivisesti ja kasvattajien toimintaa arvostaen. Tämä korostui erityisesti tilanteissa, joissa lapsi ilmaisi negatiivisia tunteita tai surua: äidit arvioivat, että kasvattajat toimivat tilanteessa taitavasti, sensitiivisesti ja lasten tarpeisiin vastaten. Eräs äiti kertoi myös arvostaneensa sitä, että vaikeita tilanteita ei pyritty piilottamaan videoilta. Äidin mukaan katsominen ei tuntunut tuskalliselta, sillä esimerkiksi aamutilanteet olivat jo hänen tiedossaan eivätkä tulleet yllätyksenä. Tilanteet myös usein

päätyivät johonkin ratkaisuun ja lapsen rauhoittumiseen. Katseluun ei siis tietoisesti valikoitu otoksia tilanteista, jotka olisivat jääneet ratkaisematta tai jollain tavalla haastaneet tai horjuttaneet äitien luottamusta.

Vaikka keskustelu vaikutti pääasiassa avoimelta, on kuitenkin mahdollista, että äidit jättivät kertomatta tutkijalle jotain kriittisiä huomioita tai kysymyksiä, joita videoita katsoessa heräsi. Myöhemmissä äitien tai kasvattajien haastatteluissa ei kuitenkaan tullut esille mitään siihen viittaavaa. Mikäli luottamus olisi ollut häilyvää tai lähtötilanne olisi ollut jollain tavalla haasteellinen, videoista olisi ehkä löydetty helpommin tukea myös kasvattajien ja käytäntöjen kritiikkiin (vrt. Adams & Christenson, 2000). Koska kasvattajat olivat antaneet suostumuksen videoiden kuvaukseen, näyttöön ja katseluun, tämä oli äideille luottamusta vahvistava viesti: kasvattajat olivat aidosti avoimia ja valmiita jakamaan arkeaan. Tulkitsemme, että katsomiskokemus oli siis kaiken kaikkiaan positiivinen ja luottamusta vahvistava.

Lopuksi: näkökulmia varhaiskasvatuksen käytäntöön

Aineiston perusteella äitien suhde syveni henkilöön, jonka kanssa he kävivät muita kasvattajia enemmän keskusteluita. Vaikka lapsille oli osoitettu tietyt vastuukasvattajat, keskeistä vaikutti olevan kuitenkin se, kuka tai ketkä olivat todellisuudessa läsnä keskeisissä hetkissä (kuten saapumis- ja lähtöhetkissä), kenen kanssa suhde syveni keskustelujen myötä, ja kenen luo lapsi hakeutui mielellään. Kahdelle äideistä nimetty vastuukasvattaja ei ollutkaan ainoa mainintojen kohde, vaan mainintoja syntyi myös muista kasvattajista, jotka olivat olleet aloitusviikkoina läsnä. Kansainvälisissä varhaiskasvatuksen aloitusta ja alle kolmivuotiaita varhaiskasvatuksessa koskevissa keskustelussa tuodaan usein esille vastuuhenkilön tai, kapeammin, 'omahoitajan' erityinen rooli (vrt. 'key teacher', 'key person', White ym., 2020). Tämän analyysin perusteella suomalaisessa kolmen henkilön tiimissä on myös vahvuutensa ja usean ammattilaisen yhteistyö mahdollistaa moninaisten suhteiden vahvistumisen. Tarvitsemme kuitenkin käytäntöjen kehittämisen tueksi vielä lisää varhaiskasvatuksen aloitusvaiheen tutkimusta, joka ottaisi tätä tutkimusta laajemmin huomioon suomalaisen varhaiskasvatuksen kontekstuaaliset erityispiirteet.

Lähtökohtaisesti vanhemmilla on lupa tulla seuraamaan lapsensa päivää päiväkotiin milloin vain ja usein kasvattajat myös muistuttavat tästä mahdollisuudesta varhaiskasvatuksen aloitusvaiheessa. On myös tavallista, että varhaiskasvatuksen toimintavuoden aikana järjestetään erilaisia teemapäiviä vanhemmille tai lapsen muille läheisille, jolloin varhaiskasvatuksen toimintaa tehdään näkyväksi ja luodaan suhteita lapsen läheisiin. Varhaiskasvatuksessa olisi kuitenkin hyvä kehittää entistä laajemmin erilaisia välineitä ja tapoja, kuten videoiden käyttöä ja kuvia, joilla lapsen päivää tehtäisiin

näkyväksi ja toimintaa esiteltäisiin vanhemmille erityisesti varhaiskasvatuksen aloitusvaiheessa. Tämän artikkelin perusteella voidaan esittää, että lapsen päivään tutustuminen ja osallistuminen myös muuten kuin tutustumiskäynneillä tukisivat luottamuksen rakentumista kasvatusyhteistyössä.

Tässä artikkelissa tarkasteltu äitien ja kasvattajien luottamuksellisen suhteen rakentuminen on merkittävää myös lapsen siirtymäkokemusten näkökulmasta. Vanhempien ja kasvattajien luottamuksellisen suhde, jossa on avointa vuorovaikutusta ja kommunikointia lapsen arjesta niin kotona kuin päiväkodissa, tukee lapsen päivittäisiä siirtymiä näiden eri ympäristöjen välillä. Vanhempien ja kasvattajien yhteisymmärrys lasta koskevista asioista sekä heidän välinen hyvä vuorovaikutus heijastuvat heidän toimintaansa lapsen kanssa ja siten myös lapsen siirtymän prosessiin.

Kiitokset

Kiitos päiväkodille ja perheille, jotka osallistuivat tähän tutkimukseen. Tämän artikkelin kirjoittamista on tukenut Suomen Akatemia (Hanke nro 321374), *Lasten sosio-spatiaaliset suhteet ja eletyt kokemukset varhaiskasvatuksen siirtymissä* -projektissa.

Lähteet

- Adams, K. S., & Christenson, S. L. (2000). Trust and the family-school relationship examination of parent-teacher differences in elementary and secondary grades. *Journal of School Psychology, 38*(5), 477–497.
- Adams, C. M., Forsyth, P. B., & Mitchell, R. M. (2009). The Formation of Parent-School Trust. A Multilevel Analysis. *Educational Administration Quarterly, 45*(1), 4–33.
- Alasuutari, M., & Markström, A.-M. (2011). The Making of the Ordinary Child in Preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research, 55*(5), 517–535.
- Blue-Banning, M., Summers, J. A., Franklin, H. C., Nelson, L. L., & Beegle, G. (2004). Dimensions of family and professional partnership: Constructive guidelines for collaboration. *Exceptional Children 70* (2), 167-184.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology 3*, 77–101.
- Brooker, L. (2008). *Supporting transitions in the early years*. Great Britain: Open University Press.
- Bryk, A. S., & Schneider, B. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. New York: Russell Sage.

- Dalli, C. (2002). Constructing identities: Being a “mother” and being a “teacher” during the experience of starting childcare. *European Early Childhood Education Research Journal*, 10(2), 85–101.
- Dalli, C., White, E. J., Rockel, J., & Duhn, I. (2011). *Quality early childhood education for under-two-year-olds: What should it look like? A literature review*. Report to the Ministry of Education. Wellington: Ministry of Education. Saatavilla https://thehub.sia.govt.nz/assets/documents/41442_QualityECE_Web-22032011_0.pdf
- Datler, W., Ereky-Stevens, K., Hover-Reisner, N., & Malmberg, L-E. (2012). Toddlers’ transition to out-of-home day care: Settling into a new care environment. *Infant Behavior & Development*, 35(3), 439–451.
- Dietz, G., & den Hartog, D. (2006). Measuring trust inside organization. *Personnel Review*, 35, 557–588.
- Drugli, M. B., & Undheim A. M. (2012). Partnership between parents and caregivers of young children in full-time daycare. *Child Care in Practice*, 18(1), 51–65.
- Dunlop, A-W., & Fabian, H. (2006). *Informing transitions in the early years: Research, Policy and Practice*. Berkshire: Open University Press.
- Dunst, C., Trivette, C., & Johanson, C. (1994). Parent-professional collaboration and partnerships. Teoksessa C. J. Dunst, C. M. Trivette & A. G. Deal (toim.), *Supporting and strengthening families, Vol 1: Methods, strategies and practices* (s. 197–211). Cambridge, MA: Brookline Books.
- Eskola, J., & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtue and the Creation of Prosperity*. New York: Free Press.
- Govier, T. (1997). *Social Trust and Human Communities*. Montreal Kingston: McGill-Queen’s University Press.
- Hoy, W. K., & Tschannen-Moran, M. (1999). Five faces of trust: An empirical confirmation in urban elementary schools. *Journal of School Leadership*, 9(4), 184–208.
- Ilmonen, K. (2005). Luottamuksen operationalisoinnista. Teoksessa P. Jokivuori (toim.), *Sosiaalisen pääoman kentät* (s. 45–68). Jyväskylä: Minerva.
- Karikoski, H., & Tiilikka, A. (2017). Eheä kasvunpolku – haaste yhteistyölle. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 78–95). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karila, K., Lipponen, L., & Pyhältö, K. (2013). *Päiväkodista peruskouluun*. Opetus- ja kulttuuriministeriön raportteja 17/2013. Saatavilla http://www.oph.fi/download/154485_paivakodista_peruskouluun_2.pdf
- Rutanen & Laaksonen. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti — JECER* 9(2) 2020, 349–372.
<http://jecer.org/fi>

- Keen, D. (2007). Parents, families, and partnerships: Issues and considerations. *International Journal of Disability, Development and Education* 54(3), 339–349.
- Keyes, C. (2002). A way of thinking about parent/teacher partnerships for teachers. *International Journal of Early Years Education* 10(3), 177–190.
- Kikas, E., Poikonen, P.-L., Kontoniemi, M., Lyyra, A.-L., Lerkkanen, M.-K., & Niilo, A. (2011). Mutual trust between kindergarten teachers and mothers and its associations with family characteristics in Estonia and Finland. *Scandinavian Journal of Educational Research* 55 (1), 23–37.
- Laaksonen, K. (2018). Vanhemman ja kasvattajan luottamuksen rakentuminen varhaiskasvatuksen aloituksessa. Pro gradu, Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatus. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/56795>
- Lerkkanen, M.-K., Kikas, E., Pakarinen, E., Poikonen, P.-L., & Nurmi, J.-E. (2013). Mothers' trust toward teachers in relation to teaching practices. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(1), 153–165.
- Lewicki, R. J., & Bunker, B. B. (1996). Developing and maintaining trust in work relationships. Teoksessa R. M. Kramer & T. R. Tyler (toim.), *Trust in organizations: Frontiers of theory and research* (s. 114–139). Thousand Oaks: Sage.
- Poikonen, P.-L., & Lehtipää, R. (2009). Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: Kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 69–88). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rautamies, E., Laakso, M.-L., & Poikonen, P.-L. (2011). Haastavasti käyttäytyvä lapsi: Kodin ja päivähoidon kasvatusyhteistyö koetuksella. Teoksessa T. Aro & M.-L. Laakso (toim.), *Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesääätelytaitojen kehitys ja tukeminen* (s. 192–215). Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.
- Rautamies, E., Vähäsantanen, K., Poikonen, P.-L., & Laakso, M.-L. (2019). Trust in the educational partnership narrated by parents of a child with challenging behavior. *Early Years. An International Research Journal* (online first) DOI: 10.1080/09575146.2019.1582475
- Rempel, J. K., Holmes, J. G., & Zanna, M.P. (1985). Trust in Close Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology* 49(1), 95–112.
- Rutanen, N., Amorim, K., Marwick, H., & White, J. (2018). Tensions and challenges concerning ethics on video research with young children – Experiences from an international collaboration among seven countries. *Video Journal of Education and Pedagogy* 3(7), 1–14. Saatavilla <https://videoeducationjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40990-018-0019-x>
- Seppälä, T., Olakivi, T., & Pirttilä-Backman, A.-M. (2012). Luottamus ja sosiaalipsykologisen selittämisen tasot. *Psykologia* 47(5-6), 334–347.
- Tschannen-Moran, M. (2001). Collaboration and the need for trust. *Journal of Educational Administration*, 39, 308–331.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

White, J. E., Rutanen, N., Marwick, H., Souza Amorim, K., Karagiannidou, E., & Herold, K. M. (2020). Expectations and emotions concerning infant transitions to ECEC: International dialogues with parents and teachers. *European Early Childhood Education Research Journal* 28(3), 363–374.